

Magdalena Forfa

Instytut Przedsiębiorczości

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

Obciążenia fiskalne gospodarstw rolniczych w zależności od wielkości ekonomicznej oraz typu rolniczego

Wstęp

Podatki są jednym z instrumentów polityki fiskalnej, które oddziałują na podmioty gospodarcze w różnorodnych sferach, tj. ekonomicznej, politycznej, społecznej, demograficznej itp. Poprzez odpowiednio skonstruowany system podatkowy indywidualnego rolnictwa – jak twierdził Hanusz [1996, s. 260] – można wpływać na:

- kierunki i strukturę produkcji rolnej (rozwój działów specjalnych, hamowanie/pobudzanie spadku określonego rodzaju produkcji rolniczej),
- lokalizację produkcji rolniczej (aktywizacja gospodarcza wybranych regionów kraju),
- wzrost rozmiarów i intensyfikację produkcji rolniczej,
- podwyższenie wykorzystania podstawowych czynników produkcji rolniczej.

Dziemianowicz [2009, s. 55] również podkreślała, że instrumenty fiskalne mogą być wykorzystane do przyspieszenia przemian strukturalnych w rolnictwie. Obciążenia fiskalne mogą zatem w dużym stopniu kształtować działalność rolniczą [Przychodzka 2006, s. 153].

Na obciążenie fiskalne gospodarstw rolniczych w Polsce składa się kilka rodzajów podatków, tj. podatek rolny, podatek leśny, podatek od działów specjalnych produkcji rolniczej, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportu, podatek od spadków i darowizn oraz podatek VAT [Podstawka 2000, s. 51]. W Polsce gospodarstwa rolnicze zostały wyłączone z opodatkowania podatkiem dochodowym, z wyjątkiem działów specjalnych produkcji. Jest to sprzeczne z równym traktowaniem podatnika. Zgodnie z badaniami Mądrej [2009, s. 179], dominującą pozycję w strukturze obciążeń fiskalnych w gospodarstwach rolniczych zajmuje podatek rolny (na poziomie 86–87% w stosunku do podatków ogółem). Podatek ten zaliczany jest do grupy podatków majątkowych. Podstawą

jego wymiaru jest ziemia. Wprowadzony w 1984 r. podatek rolny miał spowodować przebudowę struktury agrarnej rolnictwa oraz powstanie silnych ekonomicznie gospodarstw. Niestety, nie osiągnięto zaplanowanych celów [Dziemiąnowicz 2009, s. 58].

Cel i metody badań

Celem głównym opracowania było określenie poziomu obciążenia dochodu podatkami gospodarstw rolniczych z regionu Mazowsze i Podlasie, w zależności od wielkości ekonomicznej i typu rolniczego. Ponadto porównano obciążenia fiskalne gospodarstw rolniczych krajów Unii Europejskiej (UE) z gospodarstwami rolniczymi Polski oraz regionu Mazowsze i Podlasie, również ze względu na wielkość ekonomiczną i typ rolniczy. Badaniem objęto indywidualne gospodarstwa rolnicze uczestniczące w systemie PL-FADN¹, zarówno z regionu Mazowsze i Podlasie (obejmuje cztery województwa: lubelskie, łódzkie, mazowieckie i podlaskie), jak i z całego obszaru Polski. Ponadto wykorzystano informacje dotyczące państw UE z bazy danych UE-FADN². Przedstawiono wyniki dotyczące wybranych państw UE. Należy podkreślić, że baza danych FADN jest bardzo zróżnicowana (występują gospodarstwa rolnicze z różnych regionów Europy, o dużym zdywersyfikowaniu produkcji), wyniki ekonomiczne gospodarstw są zintegrowane³. Okres badawczy obejmował lata 2004–2008. Zbudowano wskaźnik, którego konstrukcja była następująca: w liczniku znajdowała się zmienna – „podatki” (SE 390), a w mianowniku zmienna – „dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego” (SE 420). Zmienna „podatki” (SE 390) są to podatki i inne opłaty gospodarstwa rolnego (bez VAT gospodarstwa rolnego i podatków osobistych rolnika), a także podatki i inne opłaty od ziemi i budynków. Dopłaty do podatków nie są ujmowane. Zmienna „dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego”

¹FADN – ang. Farm Accountancy Data Network – to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. Dane PL-FADN gromadzi Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB).

²Dane UE-FADN zbierane są przez Komisję Europejską od Agencji Łącznikowej każdego z państw UE. Każda Agencja Łącznikowa przygotowuje po zakończeniu roku obrachunkowego sprawozdania z gospodarstw rolnych należących do reprezentatywnej próby gospodarstw i przesyła ten raport do Komisji. Zakres, format i sposób wpisywania danych niezbędnych do wykonywania sprawozdania z gospodarstwa rolnego uczestniczącego w systemie FADN są zgodne z rozporządzeniem Komisji. Umożliwia to tworzenie wspólnych zbiorów danych z gospodarstw z obszaru UE.

³Zgodnie z zasadą tajności, nie publikuje się uśrednionych wyników, jeśli w próbie znajduje się mniej niż 15 gospodarstw [Goraj i in. 2004, s. 22].

(SE 420) to wartość dodana netto⁴, pomniejszona o koszty czynników zewnętrznych i powiększona o saldo dopłat i podatków dotyczące inwestycji, opłata za zaangażowanie własnych czynników wytwórczych do działalności operacyjnej gospodarstwa rolnego oraz opłata za ryzyko podejmowane przez prowadzącego gospodarstwo rolne w roku obrachunkowym [Chmielewska 2010, s. 66].

Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono, w jakim stopniu były obciążone podatkami gospodarstwa rolnicze z regionu Mazowsze i Podlasie w zależności od wielkości ekonomicznej w badanym okresie⁵. W miarę wzrostu wielkości ekonomicznej malało obciążenie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego podatkami. W badanym okresie średnio z 1 zł dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego płacono podatki w wysokości od 2 do 4 gr. W gospodarstwach rolniczych o sile ekonomicznej poniżej 100 ESU w latach 2004–2007 nastąpił spadek badanego wskaźnika. Wynikało to ze wzrostu dochodów z rodzinnego gospodarstwa rolniczego w tym okresie. W 2008 r. znacznie spadła wartość wygenerowanego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w stosunku do poprzednich lat, zatem znacznie wzrosła relacja podatków do dochodów. Zgodnie z danymi z bazy UE-FADN, dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU był wartością ujemną, z tego powodu nie obliczono relacji podatków do dochodu.

W gospodarstwach rolniczych o sile ekonomicznej od 16 do 100 ESU można zaobserwować, że 1 zł dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego był obciążony podatkami w wysokości poniżej 2 gr. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej poniżej 16 ESU ta relacja wynosiła od 2 do 9 gr. Gospodarstwa najmniejsze (do 4 ESU) ponosiły największy ciężar fiskalizmu – od 3 do 9 gr.

W tabeli 2 zaprezentowano relacje podatków i dochodu gospodarstw rolniczych z Polski w zależności od wielkości ekonomicznej. Umożliwiło to porównanie obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego podatkami w regionie Mazowsze i Podlasie ze średnią wartością tego obciążenia w kraju. Można zauważyć, że w gospodarstwach rolniczych z Polski o wartości ekonomicznej poniżej 100 ESU wraz ze wzrostem siły ekonomicznej malały podatki. Średnio

⁴Wartość dodana netto (SE 415) to produkcja ogółem (SE 131) – zużycie pośrednie + saldo dopłat i podatków dotyczące działalności operacyjnej (SE 600) – amortyzacja (SE 360).

⁵Chmielewska [2010, s. 68–71] badała obciążenie podatkiem rolnym dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w podziale na województwa. Najniższą wielkość badanego wskaźnika w latach 2004–2007 w regionie Mazowsze i Podlasie odnotowało województwo podlaskie, a najwyższą łódzkie.

1 zł z dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w Polsce o sile ekonomicznej poniżej 100 ESU w badanym okresie był obciążony 3–4 gr podatków. Podobną tendencję można było zaobserwować we wszystkich gospodarstwach rolniczych z regionu Mazowsze i Podlasie (tab. 1).

Tabela 1

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w regionie Mazowsze i Podlasie (%)

Wyszczególnienie		Lata					Średnio
		2004	2005	2006	2007	2008	
Kryterium typu rolniczego	Uprawy polowe	4,7	4,9	3,2	2,8	4,4	4,0
	Uprawy ogrodnicze	2,3	2,3	2,0	1,6	1,4	1,9
	Uprawy trwałe	5,8	3,0	2,2	2,0	4,1	3,4
	Krowy mleczne	2,1	1,5	1,4	1,2	1,7	1,6
	Zwierzęta – system wypasowy	1,7	1,7	1,2	1,4	2,7	1,7
	Zwierzęta ziarnożerne	1,4	1,8	1,9	1,9	1,7	1,7
	Mieszane	4,5	4,2	2,8	3,0	4,3	3,8
	Razem	3,4	3,3	2,4	2,4	3,6	3,0
Kryterium wielkości ekonomicznej	≤ 4 ESU	9,2	6,0	3,9	3,5	5,2	5,5
	(4;8 > ESU	5,6	4,3	3,1	2,7	3,8	3,9
	(8;16 >ESU	3,1	2,8	2,0	2,1	2,8	2,6
	(16;40 > ESU	1,8	1,8	1,4	1,3	1,7	1,6
	(40;100 > ESU	1,9	1,7	1,6	1,2	1,6	1,6
	> 100 ESU	1,3	1,7	4,6	2,4	(-)*	2,5
	Razem	3,4	3,3	2,4	2,4	3,6	3,0

* (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

W latach 2005–2008 polskie gospodarstwa rolnicze o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU były najbardziej obciążone podatkami. Najprawdopodobniej gospodarstwa te, jako wysoce wyspecjalizowane, podlegały podatkowi od działów specjalnych.

Czechy, Litwa, Łotwa, Słowacja i Węgry miały podobny rozkład obciążenia dochodu rolniczego z rodzinnych gospodarstw rolnych podatkami, jak w Polsce (tab. 3). W gospodarstwach o sile ekonomicznej poniżej 100 ESU w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej zmniejszał się badany wskaźnik. W największym stopniu obciążone były gospodarstwa rolniczej o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU. W wymienionych państwach UE Litwa charakteryzowała się najniższą relacją podatków w stosunku do dochodu (średnio z 1 zł dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego płacono 1 gr podatków).

Tabela 2

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w Polsce (%)

Wyszczególnienie		Lata					Średnio
		2004	2005	2006	2007	2008	
Kryterium typu rolniczego	Uprawy polowe	4,4	6,8	4,6	3,7	7,3	5,4
	Uprawy ogrodnicze	1,8	2,0	1,9	1,8	1,0	1,7
	Uprawy trwałe	3,1	2,7	2,1	1,5	4,1	2,7
	Krowy mleczne	1,5	1,7	1,3	1,1	1,8	1,5
	Zwierzęta – system wypasowy	2,0	2,0	1,6	1,7	3,2	2,1
	Zwierzęta ziarnożerne	1,7	1,9	1,9	1,9	1,6	1,8
	Mieszane	3,8	5,2	3,4	3,1	5,4	4,2
	Razem	3,1	4,0	3,0	2,6	4,5	3,4
Kryterium wielkości ekonomicznej	≤ 4 ESU	5,0	5,6	4,0	2,9	5,8	4,7
	(4;8 > ESU	3,5	4,0	2,9	2,8	4,2	3,5
	(8;16 >ESU	2,8	3,2	2,3	2,2	3,4	2,8
	(16;40 > ESU	2,1	2,6	1,9	1,8	2,6	2,2
	(40;100 > ESU	2,3	3,1	2,2	1,9	2,6	2,4
	> 100 ESU	4,3	9,0	10,9	7,3	33,6	13,0
	Razem	3,1	4,0	3,0	2,6	4,5	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Tabela 3

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w wybranych państwach UE w zależności od wielkości ekonomicznej* (%)

Wyszczególnienie		Lata					Średnio
		2004	2005	2006	2007	2008	
1		2	3	4	5	6	7
Czechy	4 – < 8 ESU	4,9	4,0	6,8	6,2	5,4	5,5
	8 – < 16 ESU	4,9	4,9	4,1	4,5	5,2	4,7
	16 – < 40 ESU	5,0	5,1	4,6	3,4	3,9	4,4
	40 – < 100 ESU	4,6	5,3	6,4	3,3	4,2	4,8
	≥ 100 ESU	22,2	40,0	24,5	12,6	20,4	23,9
Litwa	≤ 4 ESU	1,0	1,2	0,6	0,9	0,8	0,9
	4 – < 8 ESU	0,8	0,9	0,7	0,8	0,6	0,8
	8 – < 16 ESU	0,9	0,9	0,5	0,6	0,5	0,7
	16 – < 40 ESU	0,7	0,8	0,7	0,4	0,5	0,6
	40 – < 100 ESU	0,6	0,8	0,8	0,4	0,5	0,6
	≥ 100 ESU	1,3	1,2	1,3	0,5	0,7	1,0

cd. tabeli 3

	1	2	3	4	5	6	7
Łotwa	≤ 4 ESU	3,2	2,0	1,7	1,6	2,4	2,2
	4 – < 8 ESU	2,5	1,8	1,5	1,7	2,3	1,9
	8 – < 16 ESU	2,2	1,6	1,3	1,9	2,5	1,9
	16 – < 40 ESU	2,0	2,2	1,5	1,6	2,4	1,9
	40 – < 100 ESU	1,8	2,5	1,9	1,8	2,2	2,0
	≥ 100 ESU	6,5	5,0	3,5	2,2	3,0	4,0
Słowacja	4 – < 8 ESU	4,3	0,4	9,0	bd***	bd***	4,6
	8 – < 16 ESU	12,9	3,4	18,4	4,0	5,8	8,9
	16 – < 40 ESU	7,0	(-)**	128,4	6,4	10,1	38,0
	40 – < 100 ESU	44,1	37,2	(-)**	39,6	23,6	36,1
	≥ 100 ESU	(-)**	(-)**	(-)**	(-)**	(-)**	(-)**
Węgry	≤ 4 ESU	7,4	38,7	8,5	1074,1	21,2	230,0
	4 – < 8 ESU	3,7	9,2	2,1	2,5	5,8	4,7
	8 – < 16 ESU	3,8	4,0	1,6	2,3	2,8	2,9
	16 – < 40 ESU	2,3	3,1	2,1	1,8	1,7	2,2
	40 – < 100 ESU	6,8	4,3	2,2	1,8	1,8	3,4
	≥ 100 ESU	29,1	18,6	15,7	12,2	6,5	16,4

*Występują wszystkie kryteria wielkości ekonomicznej dostępne w bazie UE-FADN.

** (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

***bd – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UE-FADN.

We Francji, w Holandii i Wielkiej Brytanii w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej badany wskaźnik zmniejszał się. W najmniejszym stopniu obciążone były gospodarstwa rolne o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU (tab. 4). Poziom tej relacji w tych państwach oraz w Niemczech był znaczny w porównaniu do wcześniej omówionych państw UE (tab. 3) oraz w porównaniu do Polski, w tym regionu Mazowsze i Podlasie. Należy jednak podkreślić, że polski system opodatkowania rolnictwa znacznie różni się od systemów funkcjonujących w pozostałych państwach UE. Systemy podatkowe w państwach UE oparte są na podatku dochodowym, który zazwyczaj płacony jest w formie ryczałtu [Wasilewski, Gruzziel 2008, s. 61].

W tabeli 1 przedstawiono obciążenia dochodów z rodzinnego gospodarstwa rolnego podatkami w zależności od typu rolniczego w regionie Mazowsze i Podlasie⁶. Gospodarstwa rolne o typach: uprawy trwałe, uprawy polowe

⁶M. Mądra [2009, s. 182] badała obciążenia przychodów ze sprzedaży gospodarstw rolniczych podatkiem rolnym w latach 2004–2007. Gospodarstwa o typie uprawy polowe odnotowały naj-

Tabela 4

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w wybranych państwach UE w zależności od wielkości ekonomicznej* (%)

Wyszczególnienie		Lata					Średnio
		2004	2005	2006	2007	2008	
Francja	8 – < 16 ESU	8,4	9,2	9,5	12,4	16,4	11,2
	16 – < 40 ESU	7,2	7,7	6,8	5,4	7,5	6,9
	40 – < 100 ESU	6,7	6,8	5,6	4,4	5,7	5,8
	≥ 100 ESU	6,7	6,8	5,5	4,3	5,5	5,8
	Razem	6,9	7,0	5,8	4,5	5,9	6,0
Holandia	16 – < 40 ESU	188,8	117,8	9,9	91,2	(-)**	101,9
	40 – < 100 ESU	10,9	8,4	8,3	7,7	10,4	9,1
	≥ 100 ESU	8,6	6,9	6,2	7,8	10,3	7,9
	Razem	10,2	8,0	6,8	8,4	11,8	9,0
Niemcy	16 – < 40 ESU	7,2	7,3	6,5	5,2	9,5	7,1
	40 – < 100 ESU	5,1	4,9	4,9	3,6	5,6	4,9
	≥ 100 ESU	7,1	7,2	6,1	4,5	7,4	6,4
	Razem	6,3	6,3	5,7	4,3	7,0	5,9
Wielka Brytania	8 – < 16 ESU	13,3	10,5	6,7	7,1	5,7	8,7
	16 – < 40 ESU	5,6	5,4	3,9	3,4	2,6	4,2
	40 – < 100 ESU	3,4	2,8	2,5	1,8	1,6	2,4
	≥ 100 ESU	3,9	3,2	2,0	1,3	1,3	2,3
	Razem	4,0	3,4	2,4	1,7	1,6	2,6

*Występują wszystkie kryteria wielkości ekonomicznej dostępne w bazie UE-FADN.

** (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UE-FADN.

i mieszane charakteryzowały się najwyższym badanym wskaźnikiem (od 1,96 do 5,80%). Średnio 1 zł wygenerowanego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego o typie uprawy polowe w badanym okresie był obciążony 4 gr podatków. W najmniejszym stopniu ponosiły ciężar fiskalizmu gospodarstwa rolnicze o typach: krowy mleczne, zwierzęta ziarnożerne i zwierzęta żywione w systemie wypasowym (od 1,21 do 2,66%). Średnio relacja podatków do 1 zł dochodu w tych gospodarstwach wynosiła 2 gr.

Gospodarstwa z najwyższym badanym wskaźnikiem w latach 2006–2007 odnotowały spadek relacji podatków w stosunku do dochodu. Związane było

wyższy wskaźnik obciążenia przychodów podatkiem rolnym. Najniższą wielkość wskaźnika miały gospodarstwa o typie zwierzęta ziarnożerne.

to ze znacznym zmniejszeniem wartości podatków zapłaconych w tym okresie w stosunku do lat 2004–2005 i 2008. Ponowny wzrost tego wskaźnika nastąpił w 2008 r. i był on na zbliżonym poziomie jak w latach 2004–2005. Relacja podatków w stosunku do dochodu miała tendencję malejącą w badanym okresie w gospodarstwach rolniczych o typie uprawy ogrodnicze. Wynika to ze spadku wartości zapłaconych podatków (wartość podatków zmniejszyła się w 2008 r. w stosunku do 2004 r. o 58%) oraz osiągniętego dochodu.

W Polsce, podobnie jak w regionie Mazowsze i Podlasie, relacja podatków do dochodu w badanym okresie była najwyższa w gospodarstwach o typach: uprawy polowe, mieszane i uprawy trwałe (tab. 2). Relacja ta kształtowała się na poziomie od 1,47% (gospodarstwa o typie uprawy trwałe w 2007 r.) do 7,27% (gospodarstwa o typie uprawy polowe w 2008 r.). W latach 2004–2007 gospodarstwa o typie krowy mleczne w najmniejszym stopniu ponosiły ciężar fiskalizmu. Ponadto badany wskaźnik miał w tym okresie tendencję malejącą (od 1,52% w 2004 r. do 1,08% w 2007 r.). W 2008 r. najniższym obciążeniem podatkami charakteryzowały się gospodarstwa o typie uprawy ogrodnicze, a następnie zwierzęta ziarnożerne. Jednak obciążenie 1 zł dochodu gospodarstw o typie krowy mleczne podatkami było znacznie niższe, w porównaniu do gospodarstw o pozostałych typach rolniczych i nie przekraczało 2 gr.

Porównując Polskę oraz region Mazowsze i Podlasie z państwami z UE można zaobserwować, że w większości w najmniejszym stopniu obciążone podatkami były gospodarstwa o typie krowy mleczne (Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa i Finlandia – tab. 5 i 6).

Tabela 5

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w wybranych państwach UE w zależności od typu rolniczego (%)

Wyszczególnienie		Lata				
		2004	2005	2006	2007	2008
1		2	3	4	5	6
Belgia	Uprawy polowe	2,9	3,3	2,6	2,9	4,3
	Uprawy ogrodnicze	7,6	5,3	5,0	5,7	5,7
	Uprawy trwałe	3,0	2,6	2,9	1,6	2,8
	Krowy mleczne	2,7	2,2	2,1	1,8	3,1
	Zwierzęta – system wypasowy	2,7	3,1	2,8	3,3	4,8
	Zwierzęta ziarnożerne	2,7	2,5	2,4	9,7	5,9
	Mieszane	3,1	3,0	2,6	3,1	4,3

cd. tabeli 5

	1	2	3	4	5	6
Niemcy	Uprawy polowe	8,5	10,3	7,1	5,0	7,1
	Uprawy ogrodnicze	14,3	9,4	9,3	7,0	9,0
	Wino	7,1	6,4	6,7	5,4	7,0
	Uprawy trwałe	9,7	5,8	6,0	4,7	7,7
	Krowy mleczne	4,0	3,5	3,3	2,2	4,7
	Zwierzęta – system wypasowy	5,8	6,0	6,2	4,8	8,9
	Zwierzęta ziarnożerne	3,4	4,6	5,8	(-)*	5,5
	Mieszane	6,5	7,6	7,9	6,2	11,5
Hiszpania	Uprawy polowe	1,7	2,5	2,0	1,4	1,8
	Uprawy ogrodnicze	0,7	1,1	1,3	1,4	0,8
	Wino	1,4	2,2	2,0	1,6	1,7
	Uprawy trwałe	1,6	1,4	1,4	1,8	2,0
	Krowy mleczne	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
	Zwierzęta – system wypasowy	0,7	0,7	1,0	0,6	0,8
	Zwierzęta ziarnożerne	0,5	0,4	0,5	0,5	0,9
	Mieszane	0,5	0,9	0,7	0,7	0,9
Francja	Uprawy polowe	8,9	10,6	6,9	3,9	5,8
	Uprawy ogrodnicze	7,5	4,3	4,3	6,1	6,2
	Wino	5,8	6,8	6,8	5,5	7,1
	Uprawy trwałe	12,0	17,7	4,4	5,0	4,6
	Krowy mleczne	5,8	5,1	5,0	4,0	4,3
	Zwierzęta – system wypasowy	5,3	4,8	4,4	5,6	6,9
	Zwierzęta ziarnożerne	8,3	4,7	3,6	11,4	10,1
	Mieszane	6,5	6,3	5,4	4,2	5,8

* (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UE-FADN.

W Holandii, Austrii i Portugalii odnotowano najniższy badany wskaźnik w gospodarstwach o typie uprawy trwałe (tab. 7). Ponadto należałoby zwrócić uwagę, że np. w regionie Mazowsze i Podlasie gospodarstwa rolnicze o typach krowy mleczne oraz zwierzęta żywione w systemie wypasowym miały najniższy poziom fiskalizmu. We Francji i na Łotwie gospodarstwa rolnicze o typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym były najbardziej obciążone podatkami. Najmniej były obciążone gospodarstwa rolnicze o typie krowy mleczne (tab. 5 i 6).

Tabela 6

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w wybranych państwach UE w zależności od typu rolniczego (%)

Wyszczególnienie		Lata				
		2004	2005	2006	2007	2008
Litwa	Uprawy polowe	1,0	1,2	1,0	0,6	0,6
	Uprawy ogrodnicze	1,1	1,1	1,0	0,5	0,8
	Uprawy trwałe	bd**	2,1	0,8	0,8	1,3
	Krowy mleczne	0,7	0,5	0,4	0,5	0,6
	Zwierzęta – system wypasowy	bd**	0,9	0,4	0,6	0,8
	Mieszane	0,9	1,0	0,7	0,7	0,6
Luksemburg	Uprawy polowe	19,7	bd**	bd**	bd**	bd**
	Wino	2,3	3,7	3,8	3,5	4,5
	Krowy mleczne	2,1	1,9	1,9	1,7	1,9
	Zwierzęta – system wypasowy	2,9	2,7	2,6	2,3	4,5
	Zwierzęta ziarnożerne	bd**	bd**	bd**	bd**	7,1
	Mieszane	3,2	2,9	2,5	2,8	4,7
Finlandia	Uprawy polowe	1,0	1,5	1,4	0,6	1,5
	Uprawy ogrodnicze	1,5	1,2	1,2	1,1	2,7
	Krowy mleczne	0,6	0,9	0,9	0,8	0,8
	Zwierzęta – system wypasowy	1,2	1,0	1,9	1,4	3,7
	Zwierzęta ziarnożerne	1,4	1,1	2,0	1,4	5,3
	Mieszane	1,1	1,1	1,1	1,0	1,4
Irlandia	Uprawy polowe	0,7	0,7	0,5	0,3	0,7
	Krowy mleczne	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5
	Zwierzęta – system wypasowy	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0
	Mieszane	0,7	0,8	0,7	0,6	1,3
Łotwa	Uprawy polowe	4,1	3,3	3,3	2,1	2,3
	Uprawy trwałe	bd	1,0	1,6	2,0	2,2
	Krowy mleczne	2,1	1,5	1,2	1,3	2,1
	Zwierzęta – system wypasowy	1,5	1,4	1,1	1,4	2,2
	Zwierzęta ziarnożerne	4,7	6,3	3,2	3,2	(-)*
	Mieszane	2,8	2,2	1,6	1,9	2,5

* (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

**bd – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UE-FADN.

Tabela 7

Wskaźnik obciążenia dochodu z rodzinnego gospodarstwa podatkami w wybranych państwach UE w zależności od typu rolniczego (%)

Wyszczególnienie		Lata				
		2004	2005	2006	2007	2008
Holandia	Uprawy polowe	75,4	11,6	7,3	6,8	10,5
	Uprawy ogrodnicze	11,0	11,0	6,5	11,6	(-)*
	Uprawy trwałe	2,7	4,0	3,8	3,1	3,8
	Krowy mleczne	7,5	5,6	6,2	4,6	5,9
	Zwierzęta – system wypasowy	9,9	135,2	9,7	(-)*	(-)*
	Zwierzęta ziarnożerne	9,4	5,5	6,9	(-)*	15,0
	Mieszane	63,1	12,1	12,5	18,6	16,8
Austria	Uprawy polowe	4,7	5,4	4,6	3,3	3,3
	Wino	3,1	4,7	3,7	2,9	3,0
	Uprawy trwałe	2,0	3,0	2,8	1,6	1,3
	Krowy mleczne	1,9	1,7	1,5	3,3	2,8
	Zwierzęta – system wypasowy	2,3	2,3	2,4	3,1	3,1
	Zwierzęta ziarnożerne	2,7	1,9	1,9	2,4	2,6
	Mieszane	3,7	3,3	2,9	2,9	3,4
Portugalia	Uprawy polowe	1,0	0,7	0,8	0,7	0,7
	Uprawy ogrodnicze	0,6	0,6	0,3	1,0	1,0
	Wino	0,9	1,0	0,6	0,4	1,0
	Uprawy trwałe	0,8	0,4	0,3	0,5	0,2
	Krowy mleczne	0,7	1,3	1,2	1,7	1,6
	Zwierzęta – system wypasowy	1,5	0,6	2,0	2,6	2,4
	Zwierzęta ziarnożerne	0,8	1,3	0,2	2,6	1,8
	Mieszane	1,3	3,2	1,8	2,1	0,6

* (-) – Oznacza, że relacja była ujemna, ponieważ dochód rolniczych był wartością ujemną, w związku z powyższym nie obliczano wskaźnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UE-FADN.

Wnioski

W opracowaniu zbadano relację między podatkami a dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego w zależności od wielkości ekonomicznej i typu rolniczego. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Obciążenie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego podatkami wraz ze wzrostem siły ekonomicznej malało w gospodarstwach z regionu Mazowsze

i Podlasiu. Podobna tendencja wystąpiła w gospodarstwach rolniczych we Francji, Holandii i Wielkiej Brytanii. Z kolei w Polsce oraz w kilku państwach UE (Czechy, Litwa, Łotwa, Słowacja i Węgry) gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 100 ESU były najbardziej obciążone podatkami. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej poniżej 100 ESU wystąpiła taka sama tendencja jak w gospodarstwach z regionu Mazowsze i Podlasie. Przy ustalaniu wniosków na podstawie danych z UE-FADN należy pamiętać, że jest to baza bardzo zróżnicowana. Porównywane są gospodarstwa rolne z różnych regionów Europy o znacznie zdywersyfikowanym profilu działalności.

2. W regionie Mazowsze i Podlasie w badanym okresie gospodarstwa o typach rolniczych: krowy mleczne, zwierzęta ziarnożerne oraz zwierzęta żywione w systemie wypasowym płaciły najniższe podatki w stosunku do dochodu. Najbardziej obciążone podatkami były gospodarstwa o typach rolniczych: uprawy trwałe, uprawy polowe i mieszane. Tendencja taka wystąpiła również w gospodarstwach z całego obszaru Polski. W większości państw UE gospodarstwa o typie rolniczym krowy mleczne były w najmniejszym stopniu obciążone podatkami.
3. W Polsce jest uprzywilejowana działalność rolnicza:
 - niezwiązana silnie z jednym z najistotniejszych czynników produkcji, czyli ziemią,
 - prowadzona na dużą skalę, czyli charakteryzująca się wyższą wielkością ekonomiczną.

Zatem system podatkowy stanowi ukrytą formę subwencji rolnictwa. Nie spełnia jednak jednej z podstawowych ról polityki fiskalnej – stymulującej rozwój i przemianę w rolnictwie.

Literatura

- CHMIELEWSKA M.: *Efektywność opodatkowania podatkiem rolnym gospodarstw rolniczych* [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*. Prace Naukowe UE we Wrocławiu, nr 144, 2010.
- DZIEMIANOWICZ R.: *Podatek dochodowy w rolnictwie – stymulator czy hamulec przemian strukturalnych?* Roczniki Naukowe SERiA, Tom XI, Zeszyt 2 (2009).
- GORAJ L., MAŃKO S., SASS R., WYSZKOWSKA Z.: *Rachunkowość rolnicza*. Difin, Warszawa 2004.
- HANUSZ A.: *Polityka podatkowa w zakresie różnicowania obciążeń dochodów rolniczych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.
- MAĐRA M.: *Obciążenia podatkiem rolnym indywidualnych gospodarstw rolnych*. Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 76 (2009).

- PODSTAWKA M.: *System podatkowy w rolnictwie*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000.
- PRZYGODZKA R.: *Fiskalne instrumenty wspierania rozwoju rolnictwa – przyczyny stosowania, mechanizmy i skutki*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.
- WASILEWSKI M., GRUZIEL K.: *Podatek dochodowy w indywidualnych gospodarstwach rolniczych – koncepcja i skutki*. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 1, 2008.

The level of fiscal burden in farms in relation european size unit and type of farming

Abstract

The aim of the paper is to define the level of fiscal burden in farms in relation european size and type of farming in Mazowsze and Podlasie region, in Poland and also in selected European Union countries. The period of farm investigation covers the years 2004–2008. On the basis of conducted research has been ascertained that farms which had lower economic power (ESU), had the highest level of fiscal burden. In addition, the type of farm – “milk” paid the lowest taxes in relation to their income. Thus, the tax system favors farms, where production is highly dependent on land and high economic strength.

